

ԴԵՏԱԿԱՆ ՆԻՍՏ՝ ՆՎԻՐՎԱԾ ԶԵՅԹՈՒՆԻ 1862 ԹՎԱԿԱՆԻ ԱՊՍԱԼՄԲՈՒԹՅԱՆ
100-ԱՄՅԱԿԻՆ

1962 թ. հոկտեմբերի 5-ին կայացավ Հայկական ՍՍԻ Գիտությունների ակադեմիայի Պատմության ինստիտուտի գիտական նիստը՝ նվիրված Զեյթունի 1862 թ. հերոսական ապստամբության 100-ամյակին, Ակադեմիայի կոնֆերենց-դաշինի ղեկավար Է. Բ. Գիտնականներ, գրողներ, մայրաքաղաքի աշխատավորության ներկայացուցիչներ և մեծ թվով հյուրեր Հարավային Ամերիկայից, Հյուսիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներից, Ֆրանսիայից և արտասահմանյան այլ երկրներից:

Իսկ առհասարակ նիստը, Հայկական ՍՍԻ ԳԱ պրեզիդենտ, ակադեմիկոս Վ. Հ. Համբարձումյանը նշեց, որքան էլ ողբերգական է եղել Զեյթունի հետագա պատմությունը, այնուամենայնիվ նրա 1862 թ. հաղթական ապստամբությունը արդարացիորեն դիտվում է որպես հայ ժողովրդի պատմության կարևորագույն և ուրախալի փաստերից մեկը: Այդ հաղթանակը նոր հույս և փատհոնություն են բերել հայ աշխատավոր զանգվածներին, վկայելով, որ աշխատավոր ժողովուրդն իր պայքարով կարող է հասնել մեծ արդյունքների, թեև հաճախ դանդաղում է անբարենպաստ, համարյա անելանելի պայմաններում: Ապստամբությունը բարձրացրեց հայ ժողովրդի ինքնագիտակցությունը: Զեյթունի աշխատավոր ժողովրդի արյունն իզուր չի թափվել: Զեյթունցիների պայքարը հանուն ազատության և մարդկային արժանապատվության խաղացել է իր կարևոր դերը հայ աշխատավորության հեղափոխական գիտակցության զարգացման գործում: Այսօր Սովետական Հայաստանը գտնվում է աննախընթաց վերելքի ճանապարհին: Նա երբեք չի մոռանում անցյալի ազատագրական պայքարի բաշտ հերոսներին: Չի մոռանում նաև Զեյթունի բաշտերին, Նրեանի շրջակայքում մեկ ու կես տասնամյակ առաջ հիմնադրվեց նոր Զեյթունը: Հետագայում, շնորհիվ մայրաքաղաքի զարգացման աննախընթաց թափի, վերջինս իր մեջ առավ նոր Զեյթունը: Նա դարձավ Երևանի թաղերից մեկը: Մի՞թե օրինաչափական չէ այն, որ Զեյթունը դարձավ

Սովետական Հայաստանի մայրաքաղաքի մասերից մեկը: Իհարկե օրինաչափական է: Դրանով ենք Զեյթունը մասնակից է այն մեծ ստեղծագործական աշխատանքին, որ կատարվում է Հայաստանում այսօր:

Վ. Համբարձումյանի բացման խոսքից հետո «Զեյթունի 1862 թվականի հերոսամարտը» թեմայով զեկուցեց Հայկական ՍՍԻ ԳԱ ակադեմիկոս Մ. Գ. Ներսիսյանը (զեկուցման տեքստը տպագրվում է Պատմա-բանասիրական հանդեսի սույն համարում):

Այնուհետև պատմական գիտությունների թեկնածու Վ. Մելիքսեթյանը հանդես եկավ «Դրվագներ Զեյթունի պաշտպանական կռիվներից» զեկուցումով: Նա խոսեց Թուրքիայի տիրապետության տակ գտնվող Արևմտյան Հայաստանի սոցիալ-տնտեսական ու բաղադրական ծանր դրության և Օսմանյան կայսրության մեջ XIX դարի կեսին բռնկված ազգային-ազատագրական շարժումների մասին: Զեկուցողը շարադրեց 1862 թ. ապստամբության պատմությունը և կանգ առավ զեյթունցիների նաև 1878, 1884, 1894—1895 թթ. հերոսամարտերի վրա: Զեյթունը երկար ժամանակ կանգուն մնաց միայն 1915—1916 թթ. նրա, ինչպես և ամբողջ Արևմտյան Հայաստանի հայ բնակչությունը մասսայական կոտորածի ենթարկվեց:

«Զեյթունի ապստամբության արձագանքները հայ իրականության մեջ» թեմայով զեկուցեց պատմական գիտությունների թեկնածու Հ. Դադարյանը: Նա խոսեց ապստամբության՝ հայ իրականության մեջ գտած արձագանքների, նրա ազդեցության տակ առաջացած շարժումների մասին: Ապստամբության ազդեցությամբ ալեկոծվեց Թուրքահայ գավառը, մի պահ կենդանացավ ո

Մկրյանը և շատ այլ այլ բանաստեղծներ ու գրողներ:

Կիսական հիսուսի վերջում հանգես եկավ Մոնանվիդիոյում բնակվող զեյթունցիների այլ-բնակացւոյան միութեան հաւաքում: Արիւն Ահա-րոնյանը, որը չէր յետադարձութեամբ այդտեղ

հիսուսի հաւաքումը, որ այսօր Սոփիական Հայաստանի հոյակապ սահմանագործական աշխատանքին մասնակցում է ևս շատ զեյթունցիներ:

Ի. ՄԵԼԻՔՆԵԱՆ

ԵՒԼՊՏԱԿԵՏ ԱՐԿԱԿ ՄԵԼԻՔԱՆԸ ԵՎ ԿՈՄՊՈԶԻՏՈՐ ԱՇՈՏ ՊԱՏՄԱԳՐՅԱՆԸ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ

Քեյզիայի էլիզաբեթ թագուհու անվան Սփյուռնապատկան Հասարակական քաղաքացիական եղբայրացու զորքի 9-րդ Արիւն Ահարոնյանը, որը միջազգային եղբայրացիական հայտնի գեներալ է, ու թ. հոկտեմբեր ամսին յուր իրեր շարժելով անցկացրեց Երևանում, մի շարք հանդիպումներ ունեցավ Գիտությունների ակադեմիայի Արևելագիտության սեկտորի և Հնագիտության ինստիտուտի գիտական աշխատողների, ինչպես նաև Հայաստանի Հարաբարականների հետ:

Գովա. Ա. Մխիթարյանը ծնվել է 1911 թ. Սփյուռնապատկան Տանտա քաղաքում: Իր սկզբնական և միջնակարգ կրթությունը նա ստացել է Ասիայի և Կասիկի պետական վարժարաններում և 1925 թ. ձեռնել Քեյզիա՝ մասնագիտական ուսման համար: Թրյունի Համալսարանի Հնագիտության և պատմագիտության ֆակուլտետում ավարտելուց հետո, 1929 թ. նշանակվում է հայտնի եղբայրացու ժան Գալարաի պետական, երաժշտական էլիզաբեթ թագուհու անվան Սփյուռնապատկան Հասարակական մեջ, իսկ 1947 թ., ժան Գալարաի մահվանից հետո, նա առանձնում է ընդհանուր քաղաքացիական պաշտոնը, որը և վարում է մինչև այսօր:

Գովա. Ա. Մխիթարյանը իր կատարած քաղաքական պեղումներով զգալի շնորհով նպաստել է հին Սփյուռնապատկան պատմության մի շարք հարցերի լուսարանմանը: 1920, 1934, 1937, 1942 և 1943—1947 թթ. իր և ժան Գալարաի անմիջական գործակից, նա մասնակցել է Սփյուռնապատկան պեղումներին, իսկ 1947—1951 և 1953—1955 թթ. նա զվարճություն է պեղումները մի շարք հնագիտական եղբայրացու քաղաքներում, առանձնապես էլ-Փարում, կատարելով նշանակալից հայտնագործումներ: Քեյզիական բնակությունը առանձին հասարակ յուր է բնծայել էլ-Փարի վիճակաւ արձանագրությունները, որոնց հայտնագործումը և ընթերցումը կապված է Ա. Մխիթարյանի անվան հետ: Իր կատարած պեղումների արդյունքների մասին նա քաղաքացիական

վաճակ է հրատարակել նաև Քեյզիական եղբայրացիական հանդեսում: Թայի այդ, տարբեր մասնակցություն, նա Սփյուռնապատկան քաղաքացիական կուլտուրայի պատմության մասին դասախոսություններ է կարդացել Սփյուռնապատկան, Քեյզիայում, Հոյանգիայում, Շվեյցարիայում և այլ երկրներում: Բարձր գիտական զոհա. Ա. Մխիթարյանի՝ եղբայ